

життя, а також вимагати від третіх осіб визначеної поведінки або утримання від неї.

Список використаних джерел

1. Кальченко Н.В. Гражданские права человека: современные проблемы теории и практики: Монография / под. ред. Ф.М. Рудинського. – Волгоград, 2004. – 187 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13) // Право України. – 2010. – № 10. – С. 215-233.
3. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Международное право / под ред. А.А. Ковалева, С.В. Черниченко. – М., Омега-Л, 2006. – 452 с.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний документ від 16.12.1966 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
6. Слома В.М. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи / В.М. Слома // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – № 1. – С. 77-81.
7. Шумак І.О. Право на життя як особисте немайнове право. Коментарі прав і законодавства / І.О. Шумак. – Львів, 2006. – 440 с.

Зигрій О.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Грубінко А.В.*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІЦІЇ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ТА АВСТРО-УГОРСЬКІЙ

На сучасному етапі розвитку держави та суспільства дослідження діяльності правоохоронних органів постійно перебуває серед основних завдань української юридичної науки. Для належного правового забезпечення цього процесу, створення його наукових основ важливим є узагальнення історичного досвіду функціонування апарату загальної поліції на українських землях.

Протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст. в суспільстві відбувалися кардинальні зміни, тривали складні і суперечливі соціально-економічні та політико-правові процеси, тому досвід діяльності поліцейських установ, дослідження правових засад їх функціонування дають значний матеріал для визначення напрямків організації та діяльності сучасних органів внутрішніх справ України, що і зумовлює актуальність теми.

З кінця ХVІІІ і до початку ХХ ст. українські землі перебували у складі двох імперій – Російської і Австро-Угорської. Обидві імперії являли собою ущільнення етнічних і культурних народів. Там панувала необмежена

централізована політична влада імператора. Погляди та бажання підлеглих не бралися до уваги. Смиренність народу, стабільність й загальний порядок в імперіях підтримувалися з допомогою великої армії, поліції і бюрократичного апарату.

У досліджуваній період законодавство царської Росії, при визначенні поліцейських обов'язків, керувалося не обмеженим поняттям поліції як органу по забезпеченню громадського порядку та безпеки, а розглядало поліцейські установи як всеохоплюючу форму місцевого державного управління. За таких умов поліція виконувала приписи губернського начальства і різні вимоги інших відомств. Поняття про поліцейські обов'язки і про поліцію було в законодавстві досить невизначеним. Науковці доводять, що організаційні обов'язки поліції у Російській імперії слід розділити на дві категорії: загальні та допоміжні [1, с. 5; 2; 3, с. 975].

До загальних обов'язків належали завдання, які поліцейські виконували більш-менш самостійно та ділили на види, які перебували у віданні поліцейських установ. Це зокрема: складали справи, за якими загальна поліція виступала як орган уряду в повіті; належали справи щодо охорони безпеки та громадського порядку в повіті та місті; виконували різні спеціальні та деякі адміністративні обов'язки, що покладалися на поліцію за відсутністю на місцях інших органів уряду [3, с. 976].

Допоміжні обов'язки загальної поліції полягали у сприянні діяльності інших урядових установ, зокрема: обов'язки за справами казенного відомства; обов'язки за справами військового відомства; обов'язки за справами судового відомства.

У першій чверті XIX ст. царський уряд Росії особливу увагу приділяв органам центрального управління поліцією та організаційно-штатному зміцненню міської поліції, а в другій чверті XIX ст. розвиток поліцейських органів характеризувався удосконаленням організаційної структури повітової поліції [4, с. 495]. Це було пов'язано зі скасуванням кріпосного права, де поліція розглядалася царським урядом як пріоритетний засіб державного управління в період проведення селянської реформи. Однак у кінці 80-х рр. XIX ст. була змінена структура повітових та міських поліцейських управлінь.

У другій половині XIX – на початку XX ст. царським урядом Росії було вжито низку заходів щодо зміцнення поліцейського апарату в містах, удосконаленню його структури, які б найкращим чином відповідали новим умовам міського життя. Цей захід сприяв більш ефективній діяльності загальної поліції, оскільки забезпечував оперативність у прийнятті рішень. Однак чисельність апарату поліції була недостатньою і не відповідала вимогам часу, адже рівень навантаження на поліцейські установи щороку збільшувався.

Важливим завданням загальної поліції в Російській імперії цього періоду був нагляд за додержанням паспортного режиму, який мав не тільки фіскальне значення, але й забезпечував жорсткий контроль за переміщенням населення.

Розвиток суспільних відносин у Галичині протягом 1772 – 1918 рр. зумовив багатоманітність нормативно-правової бази та розгалуженість адміністративного апарату. На основі цього австрійська влада не могла обмежитись одним вектором діяльності поліції. Поряд із загальними органами поліції у Галичині під владою Австро-Угорщини діяли спеціалізовані

підрозділи поліції: поліція безпеки, військова, адміністративна, торгова, політична, шляхова, пожежна, санітарна, тощо [5, с. 273].

У 20-х рр. XIX ст. львівська Дирекція поліції розширила поле своєї організаційної діяльності, а також штат працівників та створення служби безпеки. Новий орган займався внутрішньою безпекою поліцейських підрозділів, контролював їхню роботу та діяльність. Під особливий контроль поліцейська служба безпеки взяла діяльність громадських спілок, товариств та гуртків, здійснювала огляди і обшуки приміщень, розшуки та затримання небезпечних політичних злочинців, дезертирів, шпигунів держави.

В той же час владою Австро-Угорщини була створена:

— військова поліція, яка стала прототипом майбутньої жандармерії, здійснювала цілодобове патрулювання;

— адміністративна поліція вела нагляд та контроль за виробництвом зброї, за ходом азартних ігор, моральною поведінкою населення та ін. [4, с. 274-275];

— торгова поліція була введена з метою забезпечення економічної стабільності в Галицькому краї, відстежувала порядок у роздрібній торгівлі, у закладах харчування та здійснювала нагляд за дотриманням діючих торговельних норм;

— політична поліція з часу свого виникнення користувалася послугами конфідентів-інформаторів, яких вербували з різних верств населення.

Відповідно до австрійського кримінально-процесуального законодавства розслідування злочинів не належало до прямої компетенції поліції, оскільки слідство було функцією слідчих суддів. У зв'язку з цим в Галичині починала функціонувати судова поліція, до повноважень якої належало: виявлення слідів злочинів і правопорушень; складання проектів слідчих актів, в яких була нагальна потреба; запобігання втечі підозрюваних; проведення (у виняткових випадках без рішення суду) обшуку житлового приміщення; затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; здійснення окремих слідчих дій: огляд трупа, допит свідків, арешт кореспонденції тощо; виконання доручень слідчого судді чи прокурора [5, с. 276].

Слід відмітити, що наведена особливість правового інституту поліції в Галичині під владою Австро-Угорщини мала як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивним у правоохоронній системі є високий рівень забезпечення правопорядку та стану законності. Негативним є діяльність політичної поліції, яка значно перешкоджала реалізації демократичних принципів, задекларованих в австрійському законодавстві.

Таким чином, провівши порівняльний аналіз організації поліції в Російській імперії та Австро-Угорщині слід відмітити, що обидві імперії були «тюрмою» для українського народу, їх соціальна політика була колоніальною. Однак, умови для політичного і національно-культурного розвитку на українських землях під владою Австро-Угорщини були значно сприятливішими, особливо в кінці XIX – на поч. XX ст., ніж в Російській імперії.

Список використаних джерел

1. Холод Ю.А. Загальна поліція Російської імперії в Україні в 1862-1905 рр.: автореферат автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Ю.А. Холод. – Х., 2001. – 21 с.

2. Кадрове забезпечення поліції, жандармерії та спеціальних служб Російської імперії як важливий чинник організації боротьби з тероризмом наприкінці XIX – на початку XX століття [Електронний ресурс] / Віче. – липень 2013. – № 14. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3769/>

3. Філонов О.В. Специфіка структурної побудови, функціонування і діяльності поліції, жандармерії та спеціальних служб Російської імперії як органів, що здійснювали протидію тероризму в кінці XIX – на початку XX ст. / О. В. Філонов // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 975–978.

4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник / Грубінко А.В. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 656 с.

5. Закревський А.Є. Правовий статус спеціалізованих підрозділів поліції у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.) / А.Є. Закревський // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 272–276.

Карп'як К.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Баран А.В.*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Питання захисту прав, свобод дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування потребує постійної регламентації на законодавчому та міжнародному рівнях. З кожним роком кількість дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування збільшується, що власне, призводить до порушення базового права дитини, яке зазначене в преамбулі Конвенції ООН про права дитини, зокрема, «...виховуватися в сімейному оточенні». Явище соціального сирітства продовжує залишатися поза увагою активної суспільної думки. Тож питання комплексного та системного подолання цієї проблеми є актуальним як для держави, суспільства, так і для громадськості. Це безумовно основний напрямок взаємодії відповідних органів виконавчої влади, громадських організацій.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування» надається визначення категорії «дитина-сирота» – це «дитина, в якій померли чи загинули батьки» [1]. Сирота, за визначенням О. Безпалько – це «дитина, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням в наслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи із власних інтересів залишатися в сімейному оточенні і потребує захисту та допомоги з боку держави [3, с. 23].

Проблема захисту прав, свобод дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування не є новою для суспільства і відома ще з давніх давен, проте на сьогоднішній день її не вирішеність досі призводить до надзвичайного негативних наслідків, зокрема, руйнується психологічний,